

**Programmi
nimetus ja kestus**

Tõhusam piirihaldus

aastateks 2018–2021

Tulemusvaldkond

siseturvalisus

**Tulemusvaldkonna
üldeesmärk**

„Siseturvalisuse arengukava 2015–2020“ üldesmärk on tagada, et Eesti inimesed tunneksid, et nad elavad vabas ja turvalises ühiskonnas, kus igapäevane väärtus, kaasatus ja panus kogukonna turvalisusesse loovad ühe turvalisima riigi Euroopas. Nutikate, optimaalsete ja mõjusate lahendustega parandatakse elukeskkonda, vähendatakse ohtu elule, tervisele, varale ja põhiseaduslikule korrale ning tagatakse kiire ja asjatundlik abi.

**Programmi
eesmärk**

Tagatud on sujuv, Schengeni ühtse viisaruumi nõuetele vastav piirikontroll ja välispiiri turvalisus ning Eestis ebaseaduslikult viibijate avastamine ja tagasisaatmine.

**Vastutaja
(kaasvastutajad)¹**

Siseministeerium. Kaasvastutajad: Rahandusministeerium, Keskkonnaministeerium, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium, Kaitseministeerium, Maaeluministeerium, Sotsiaalministeerium, Välisministeerium

Sisu lühikokkuvõte

Euroopa Liidu välispiiri kontrollijana on Eestil oluline roll Schengeni ala usaldusväärse ja turvalisuse tagamisel. Iseseisva riigi üks peamistest tunnustest on suutlikkus valvata oma piire ning võime hoida ära ja tõkestada riigi territoriaalse puutumatuse vastu suunatud rünnakud. 21. sajandi Euroopas on piiride valvamise mõiste maailmas toimuva integratsiooniprotsessi tõttu avardunud ning on toonud kaasa olukorra, kus ühe riigi piiride valvamise kaudu tagatakse ka teiste riikide turvalisus.

Alaeesmärgi saavutamiseks keskendutakse eeskätt välispiiri valve ja piirikontrollipoliitika kujundamisele, sealhulgas tõhusate migratsioonijärelevalve-, tagasipöördumis- ning kompensatsioonimeetmete loomisele ja elluviimisele. Sobivate meetmete abil on vaja tagada Eesti poolt Schengeni viisaruumiga liitumisel võetud rahvusvaheliste kohustuste täitmine, panustada koostöös teiste programmidega Eesti ja Euroopa Liidu sisejulgeoleku tagamise ning korraldada majanduskasvu tagav kaupade ja isikute sujuv piiriületus.

Olulisemad piirihaldust mõjutavad tegurid on üldine julgeolekuolukorra halvenemine regioonis, suurenev piiriliiklus, suurenev salakaubaveo surve piiripunktidevahelisel alal, püsiv ebaseadusliku sisserände surve välispiiril, suurenev ebaseaduslik viibimine Schengeni viisaruumis, võimalik pagulasvoogude suurenemine, rahva tervist ja majanduskeskkonda ohustavad haiguspuhangud ja epideemiad regioonis.

Juhtimiskorraldus

Programmi ajakohastatakse vajaduse korral kord aastas riigieelarve koostamise käigus, et tagada kooskõla riigi eelarvestrateegia ja riigi rahaliste võimalustega. Programmi kooskõlastavad programmi vastutaja ja kaasvastutajad ning programmi kinnitavad valdkonna eest vastutavad ministrid pärast riigieelarve seaduse vastuvõtmist.

Siseministeeriumi korrakaitse- ja migratsioonipoliitika asekancler juhivad programmi elluviimist ning teostab programmi elluviimise üle järelevalvet.

¹ Programm kooskõlastatakse ministeeriumitega, kes panustavad programmi rahaliselt või toetavate tegevustega (rahalisel vahendil kajastatakse teiste tulemusvaldkondade raames), ning selle kinnitavad ministrid, kelle valdkonna ministeeriumid programmi rahaliselt panustavad.

Programmi elluviimiseks, seiramiseks, aruandluseks ja täiendamiseks moodustab ministeerium vajaduse korral juht- ja eksperdirühmasid, kuhu kuuluvad kaasatavate asutuste volitatud esindajad.

Programmi elluviimises osaleval ministeeriumil tuleb igal aastal koostada oma vastutusalasse jäävate meetmete ja tegevuste rakendamise kohta tulemusaruanne ja esitada see hiljemalt iga aasta 1. veebruaril Siseministeeriumile. Siseministeerium koostab kokkuvõtte oma vastutusalasse jäävate meetmete ja tegevuste rakendamise kohta. Programmide aruanded on aluseks „Siseturvalisuse arengukava 2015–2020“ aruandele, mis koostatakse Siseministeeriumi koordineerimisel Vabariigi Valitsusele.

Programm avalikustatakse Siseministeeriumi kodulehel.

Sisukord

Hetkeolukorra analüüs.....	3
Programmi eesmärk ja mõõdikud	9
Kokkuvõttev hinnang programmi täitmisele 2015. aastal.....	10
Meede 1: Riigipiiri valvamise ja kaitsmise arendamine	11
Meede 2: Piirikontrolli arendamine.....	14
Meede 3: Piiriolukorra info haldamise, välispiiri operatiivkoostöö ja migratsioonijärelevalve arendamine	16
Rahastamiskava	19
Lisa 1. Lisavajaduste taotluste nimekiri	20
Lisa 2. Dokumendis kasutatud lühendid	21
Lisa 3. Viited arengudokumentidele, millega programmi tegevused on seotud	22

Hetkeolukorra analüüs

Piiride valve

Eestil on 3794 km rannajoont, merepiiri pikkus on 767 km ja maismaapiiri (sealhulgas Venemaa Föderatsiooni ja Eesti Vabariigi vaheline ajutine kontrolljoon) pikkus on 338,6 km.

Euroopa Liidu välispiiri valvatakse maismaal ning merealadel kordonite, lennusalga ning laevastikupatrullide ja seiresüsteemidega. Riigipiiri valvamise peamised eesmärgid on ebaseaduslike piiriületuste ja piiriülese kuritegevuse ennetamine ja tõkestamine maismaapiiril, territoriaal- ja sisemerel ning piiriveekogudel, majandusvööndi õigusrežiimi tagamine, veesõidukite Eestile kuuluvatesse vetesse sisenemise ja väljumise kontrollimine ning migratsioonijärelevalve teostamine.

Merealade valve

Eesti valvatav mereala hõlmab u 36 500 ruutkilomeetrit. Mereala jälgimiseks ja objektide avastamiseks on kasutusel 20 radarist koosnev mereseiresüsteem, mis katab normaaltingimustes vähemalt 90% Eesti territoriaalmerest. Tehnilise valvega katmata piirilõikudel toimub patrull- ja vaatlustegevus lennubahendite ja laevadega. Patrullimise intensiivsus sõltub piirilõigu ohuhinnangust. 2030. aastaks eeldatakse Läänemere laevaliikluse kahekordistumist. Igal aastal veetakse mööda Läänemerd üle 500 miljoni tonni lasti. Läänemere sadamate vahelistel teedel kurseerib üle 50 reisiparvlaeva. Eriti tihe liiklus kulgeb Soome lahel: kitsukesel ja madalal lahel liiguvad laevad nii põhja ja lõunasse kui ka itta ja läände. Eesti mereseiresüsteemiga jälgitakse ühes nädalas keskmiselt 8990 Eesti merealaid läbiva märgi liikumist ja mereseireoperaatorid tuvastavad nendest keskmiselt 6920 märki. Mereseiresüsteemiga jälgitakse välisriigi sõjalaeva või muu riiklikul mitteäriksel eesmärgil kasutatava välisriigi laeva liikumist Eesti majandusvööndis ja territoriaalmeres. Eestis on merepiiri valvamine integreeritud mere- ja lennupääste ning reostustõrjevõimekusega.

Riigipiiride kaitse

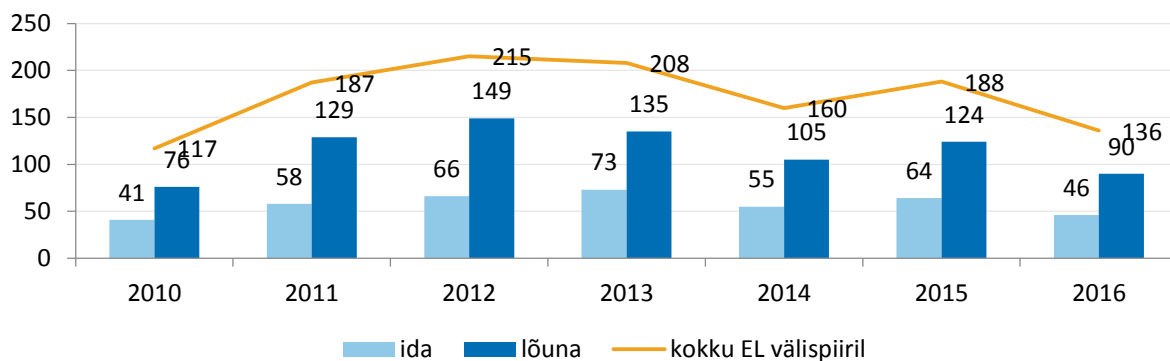
Riigipiiri seaduse² § 18 lõige 1 sätestab, et riigipiiri valvavad ja kaitsevad politsei ja Kaitseväge vastavalt oma pädevusele. Alaeesmärgi elluviimiseks analüüsitakse selle valdkonna korraldust ning koostatakse tegevusplaanid. Seetõttu võib Politsei- ja Piirivalveametile lisanduda ülesandeid, mille täitmiseks on muu hulgas vaja hankida riigipiiri valvamisel kasutatavast relvastusest erinevat relvastust või muid vahendeid.

Maismaapiiri valvamine ja kaitsmine

Välispiiri maismaapiiri osa on elektroonilise ja tehnilise valvega kaetud 54% ulatuses. Suurema osa sellest moodustab Narva jõe, Narva veehoidla ja Peipsi järvestu tehniline valve. Tehnilise valvega on katmata 127,8 km ajutisest kontrolljoonest, see on ka piiri valvamise ja kaitsmise seisukohalt üldiselt halvas seisukorras. 2016.a alustati ajutise kontrolljoone välja ehitamisega eesmärgiga rajada nõuetele vastav piiririba ning juurdepääsuteed. Töödega on plaanis lõpetada 2019.a. Tehnilise valvega katmata maismaapiiri piirilõikudel toimub patrull- ja vaatlustegevus. Piire valvatakse kordonite, teenistuslike üksuste ning Politsei- ja Piirivalveameti lennusalga abil.

² Riigipiiri seadus (RT I, 21.03.2014, 14). <https://www.riigiteataja.ee/akt/131122014026>.

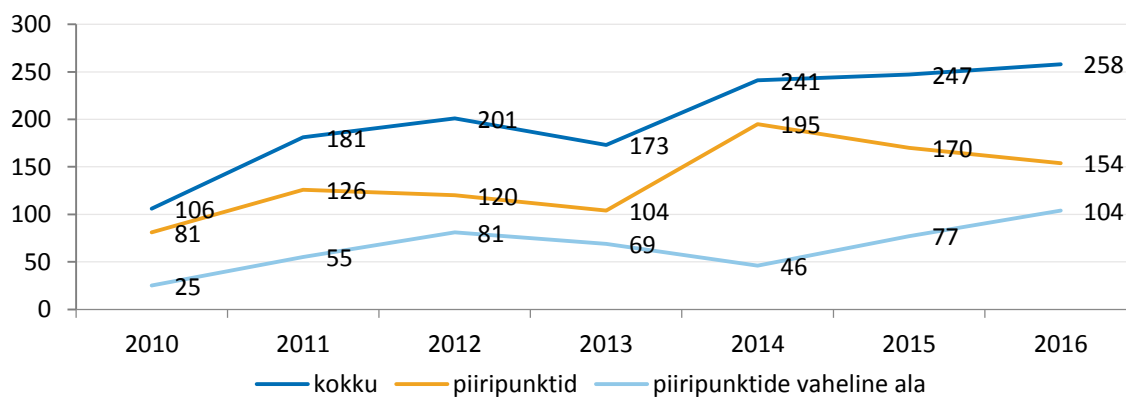
2016. aasta ebaseaduslike piiriületuste arv piiripunktide vahelisel alal on viimase viie aasta madalaim. Enim langes Peipsi järvel puhke- ja vabaajategevuse ning majandusliku tegevuse käigus toime pandud ebaseaduslike piiriületuste arv. Tõenäoliselt on olukorra paranemisele kaasa aidanud kalurite ja puhkajate senisest paremad GPS seadmed. Siiski on jätkuvalt kõige enam ebaseaduslikke piiriületusi seotud puhke- ja vabaaja ning majandusliku tegevusega. Seetõttu on Peipsi-Pihkva järvistul vaja tõhustada ennetustegevust (ajutise kontrolljoone asukoha parem tähistamine, asukoha määramise vahendite kohustuslikuks muutmine kaugemal kui üks kilomeeter kaldast jms).

Joonis 1. Maismaapiiril registreeritud ebaseadusliku piiriületuse juhtumite arv aastatel 2010–2016 Ida prefektuuri ja Lõuna prefektuuri tööpiirkonnas ning kokku Euroopa Liidu välispiiril

Salakauba üle piiri toimetamise juhtumite arv on kasvanud 14 juhtumi võrra. Kokku avastati 2016. aastal maismaapiiri valvamise käigus salakauba üle piiri toimetamist 261 korral. Piiriüleline kuritegevus on jätkuv probleem nii piiripunktides kui ka piiripunktidevahelisel alal. Hinnaerinevuse tõttu Eestis ja Venemaal ning suure töötuse osakaalu tõttu piirialadel on aktsiisikaupade salakaubavedu endiselt atraktiivne. Maksu- ja Tolliamet hindas 2015. aasta ebaseadusliku sigaretituru mahuks 231,7 mln sigaretti (2014. aastal 287,4 mln), sigarettide salakaubaveo tulemusena oli 2015. aastal Eestis tubakaaktsiisi kahju 20,8 mln eurot (2014. aastal 25,8 mln).

Oluline on märkida, et salakauba üle piiri toimetamise juhtumite arv piiripunktidevahelise ala kaudu on suurenenud, st salakauba toimetamiseks Eestisse kasutatakse piiripunktide asemel üha rohkem piiripunktidevahelist ala (joonis 2).

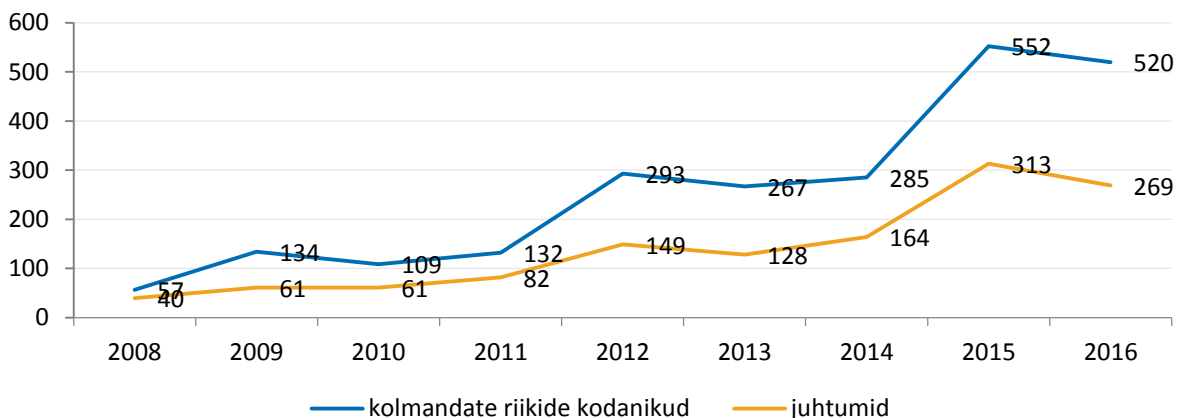

Joonis 2. Piirikontrollis ja piiride valvamil avastatud salakaubaveo juhtumite arv aastatel 2010–2016

Ebaseadusliku sisserände puhul on Eesti valdavalt transiidiriigiks, mille kaudu soovitakse jõuda Põhjamaadesse või Kesk-Euroopasse, samas ei ole tulevikus välistatud Eesti muutumine ka ebaseadusliku rände sihtriigiks, seetõttu on probleemi suurenemise ennetamiseks kahtlemata väga olulised riigipiiri valvamise ja kaitsmisega seotud meetmed. Välispiiril Venemaaga püsib mõõdukas ebaseadusliku sisserände surve, mida iseloomustab viisade väärkasutamine ja grupiviisilised ebaseadusliku sisserände katsed. Sisserände päritoluriigid jäävad lähiaastatel samaks, samuti on tõenäoline, et piirile jõuab palju varjupaigataotlejaid. Samuti mõjutavad oluliselt ebaseaduslikku sisserännet muutused Venemaa tööjõuturul ja sisserändepoliitikas (põhjustatud majanduslangusest ning Euroopa Liidu ja USA kehtestatud sanktsioonidest), mis võivad suunata migratsioonivood Venemaa asemel Euroopa Liitu. Arvestama peab ka sellega, et ebaseadusliku sisserände trendid ei ole alati seotud regiooni geopoliitilise või majandusliku olukorraga ning on seetõttu raskesti prognoositavad. Ühe riigi edu oma piiridel ebaseadusliku tegevuse tõkestamisel mõjutab uute ebaseaduslike mooduste otsimist ning seetõttu võib suurenda sisserände surve regiooni teiste riikide piiridel. Meie regiooni (Soome, Läti, Leedu, Poola) ebaseaduslikku sisserännet mõjutab ka Euroopa Liidu väliste naaberriikide (Venemaa, Ukraina, Sõltumatute Riikide Ühenduse liikmesriigid) võimekus ja soov oma piire valvata. Pidevalt suureneva ebaseadusliku sisserände surve tõttu peab Eesti rajama piirile täiendavad tehnilised rajatised, et tagada Euroopa Liidu välispiiri valvamine. See hõlmab nii piiririba ja piirirajatiste väljaehitamist kui ka valveseadmete paigaldamist piirile.

2016. aastal jätkus Schengeni ala sisepiiride kaudu viibimisõigusega välismaalaste saabumine Eestisse. Tuvastatud isikute arv oli küll väiksem, kui aasta varem, kuid siiski näitab see, et jätkub teisene ränne Eestisse Euroopa Liidu liikmesriikidest ning sellest on vaja omada täielikku ülevaadet.

Ebaseaduslik sisse- ja läbiränne ning muu piiriülene kuritegevus nii Eesti välispiiridel kui vaba liikumise alal on üldiselt alates 2008. aastast suurenenud. 2016. aastal avastati 269 ebaseadusliku rände juhtumit ning neis osales 520 välismaalast (joonis 3).

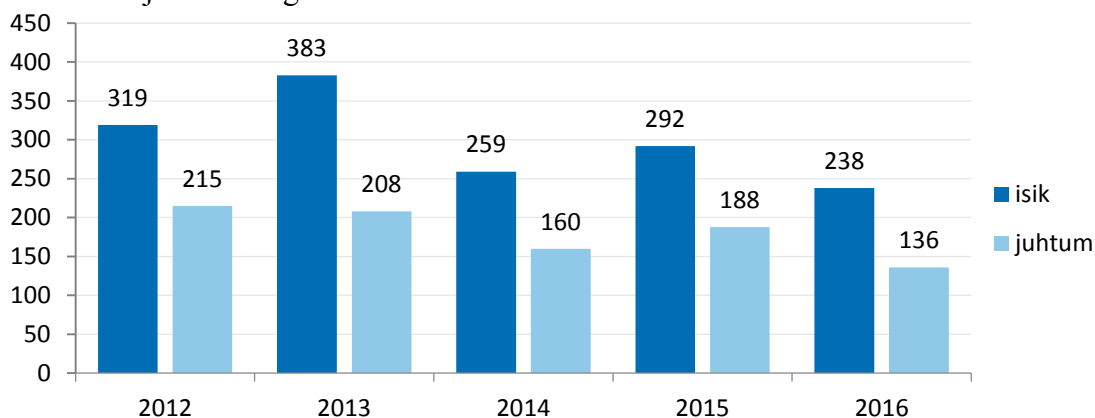

Joonis 3. Ebaseadusliku sisserände juhtumite ja isikute arv aastatel 2008–2016

Ebaseadusliku rände juhtumite liikidest kõige enam esineb viisa väärkasutamist (kokku 309 isikut). Rohkem kui pooled viisaväärkasutajatest olid Ukraina ja Venemaa Föderatsiooni kodanikud. Osaliselt oli selle põhjuseks piirivalvurite kõrgendatud tähelepanu, eriti Ukraina kodanikke kontrollides. Samuti soosib praegune majanduslik olukord viisade kasutamist valedel eesmärkidel. Selle ohu minimeerimiseks on oluline arendada viisade kooskõlastamise protsessi ja koostööd konsulaaresindustega ning rakendada migratsioonijärelevalves viisa järelkontrolli meetmeid. Erilist tähelepanu on vaja pöörata selliste infosüsteemide (nt viisainfosüsteem) arendustele, mis panevad Euroopa Liidu liikmesriikidele kohustuse võrrelda

piirikontrolli käigus biomeetrilisi andmeid ja tagada võimekus väljastada piiril biomeetriliste andmetega viisasad. Idapartnerluse raames mõnedele riikidele kohaldatav võimalus loobuda viisanõudest või neid vähendada suure tõenäosusega suurendab piiriliiklust ja piirikontrolli osakaalu isikute sisenemistingimuste kontrollimisel.

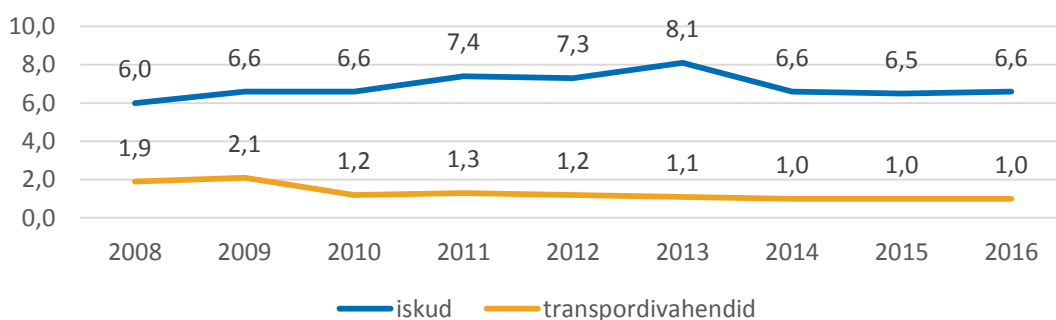
Lisaks on näha tendentsi, et ebaseaduslikult ületavad ajutist kontrolljoont sisserände eesmärgil korraka aina suuremad isikute rühmad. Seega peab olema tagatud ööpäevaringne võimekus suuremate rühmade ebaseaduslike sisserändajate kinnipidamiseks, nendega seotud menetluste läbiviimiseks ja nende tagasisaatmiseks.

Joonis 4. Välispiiri ebaseaduslike ületamiste ja isikute arv aastatel 2012–2016

Piirikontroll

2016. aastal ületas välispiiri ligikaudu 6,6 miljonit isikut, mis on sarnane eelneva aastaga. Endiselt toimub kõige rohkem piiriületusi maismaapiiri kaudu, kus kasvas reisijate arv 7%. Piiriületuste kasvu üheks põhjuseks võib pidada tugevnenud rubla kurssi, mis on andnud Vene Föderatsiooni elanikele taas kindluse reisimiseks. Isikute piiriületuste arv õhupiiril on langenud peaaegu viiendiku, eelkõige lendude vähenemise tõttu Tallinna lennujaamas. Ligi pooled (52%) kõikidest piiriületajatest olid kolmandate riikide kodanikud, kuid nende osatähtsus on võrreldes eelnevate aastatega langenud. Välispiiri piiriületuste arv aastatel 2008–2016 on esitatud joonisel 5.

Joonis 5. Välispiiri piiriületuste arv aastatel 2008–2016 (miljonites)

2016. aastal ületas välispiiri kokku 1 009 138 maismaa-, vee- ja õhustranspordivahendit, mida oli 3% võrra rohkem kui 2015. aastal. Piiriületusvoogude ja piiripunkti läbilaskevõime analüüsi alusel prognoositakse, et Luhamaa piiripunkti infrastruktuur vastab vajadustele kuni 2022. aastani ja Koidula piiripunkti infrastruktuur 2026. aastani. Narva piiripunktis oli sõiduautode piiriületuste arv aastatel 2010.–2014. pidevalt 400 000 ümber, mis näitas piiripunkti läbilaskevõimekust. 2015. aasta juulis avati rekonstrueeritud sõiduautode terminal, mis

võimaldab arvestuslikult aastas läbi lasta u 1 200 000 sõiduautot. Alates 2015. aastast hakkas Narvas sõiduautode arv kasvama ning 2016. aastal ületas poole miljoni (501 180) piiri. Pikaajalise prognoosi järgi piiriliiklus suureneb, kuigi kasvu intensiivsust mõjutavad negatiivselt majanduslik ebakindlus Venemaal ja globaalne julgeolekuolukorra halvenemine. Kuigi viimastel aastatel ei ole piiriületuste arv oluliselt muutunud, rõhutavad nii „Transpordi arengukava 2014–2020“ kui ka „Eesti riiklik turismi arengukava 2014–2020“ vajadust suurendada piiripunktide läbilaskevõimet. Selleks tuleb arendada infrastruktuuri, suurendada isikkoosseisu vastavuses piiriületajate arvu suurenemisega ning võtta kasutusele uued IT-lahendused ja tehnoloogiad. Seega on oluline jätkata piiripunktide läbilaskevõime suurendamist ja uute tehnoloogiate kasutusele võtmist.

Tulevikus mõjutavad piirikontrolli oluliselt muutused välispiiri kontrolli põhimõtetes kui ka kavandatav viisavabadus Venemaaga, kuigi viimane on poliitilise olukorra tõttu lähiajal ebatõenäoline, kuid edaspidi tuleb sellega siiski arvestada. Arvestades võimaliku viisavabadusega ning sellega kaasneva u 100%-lise piiriületuse mahu kasvuga, peavad Koidula ja Luhamaa piiripunktide laiendustööd valmima aegsasti. Majanduslikust seisukohast lähtudes peaks arvestama sellega, et Luhamaa piiripunkti kaudu ületavad piiri üldjuhul Venemaa ja Läti elanikud, kes kasutavad Eestit eelkõige transiidiriigina. Koidula piiripunkti kasutavate reisijate sihtpunkt on üldjuhul Eesti, seetõttu on selle piiripunkti arendamine riigile majanduslikel põhjustel olulisem.

Finantsjulgeolek ja ühiskonnakaitse

Riigi finantsjulgeoleku tagamiseks ning ühiskonna kaitsmisel on oluline tõkestada ebaseaduslikku piirikaubandust, kuna selle negatiivne mõju puudutab ausat konkurentsi turul, maksulaekumisi, seega otseselt riigi võimalusi pakkuda avalikke kaupu ja teenuseid ning riiki sisse toodavate keelatud kaupade kontekstis ühiskonna turvalisust. Suurimad maksuriskid avalduvad aktsiisikaupade käitlemisel.

Alkoholi salaturg

2014. aastal hindas Eesti Konjunktuuriinstituut alkoholi salaturu osakaaluks 18–22% (2013. aastal 20–23%) ehk 1,4 mln liitrit viina ehk 8 mln eurot aktsiisimaksukahju ja 3,5 mln eurot käibemaksukahju. Alkoholi salaturg pisut vähenes (–0,3 mln eurot). **2015.** aastal peeti 210 juhtumi käigus kokku kinni 4693 liitrit absoluutalkoholi (2014. aastal 203 juhtumiga 7189 liitrit absoluutset alkoholi). 2015. aastal avastati välispiiri piiripunktides 3,8%, Tallinna reisisadamas 5,4% ning sisemaal 90,8% üldkogusest (2014. aastal vastavalt 3,0%, 4,7% ja 92,3%).

Tallinna reisisadama rikkujatest pooled olid Soomes ja mujal Põhjamaades töötavad või elavad eestlased ning pooled Läti, Leedu ja Soome residendid. Sisepiiril tuvastati valdavalt Lätist pärit alkoholiga seotud juhtumid. Põhiohuks ongi teistest Euroopa Liidu liikmesriikidest (eelkõige Lätist) saabuv ebaseaduslik alkohol. Maksu- ja Tolliameti 2015. aastal tehtud proovid näitavad, et ligi 30% kangest alkoholist sisaldab denaturante. Suurenenud on kodus valmistatud alkoholi (puskari ja meski) avastatud kogused.

2016. aastal peeti 180 juhtumi käigus kokku kinni 2250 liitrit absoluutalkoholi (2015. aastal 210 juhtumiga 4693 liitrit absoluutalkoholi). Kinni peetud alkoholist 42% moodustas kange alkohol (viin, piiritus, puskar), lahja alkoholi (peamiselt õlu) osakaal suurenes eelkõige Põhjamaadesse suunduva transiidi arvelt. 2016. aastal avastati välispiiri piiripunktides 8%, Tallinna reisisadamas ning Paldiski Põhjasadamas 29% ning sisemaal 63% üldkogusest (2015. aastal vastavalt 3,8%, 5,4% ja 90,8%). Tallinna reisisadama ja Paldiski Põhjasadama rikkujatest

valdava enamuse moodustasid teiste riikide (peamiselt Leedu) residendid. Sisemaal tuvastati peamiselt Läti suunalt pärit alkoholiga seotud juhtumid.

Peamiseks ohuks ongi teistest Euroopa liikmesriikidest saabuv ebaseaduslik alkohol ning denaturante sisaldav alkohol. Maksu- ja Tolliameti 2016. aastal tellitud analüüside põhjal sisaldas denaturante 85% (2015. aastal 30%) avastatud kangest alkoholist. Kasvu põhjuseks üks suur juhtum, mille käigus peeti kinni Poola päritolu denatureerivaid aineid sisaldav piirituselõhnaline vedelik XP-10. Alkoholi aktsiisitõuse arvesse võttes on tõenäoline, et järgnevatel aastatel kasvab kodus valmistatava alkoholi kogus ning avastatud juhtumite arv ning tuvastatakse Lätist pärit odavama alkoholi edasimüüki näiteks baarides.

Sigarettide salaturg

2014. aastal sigarettide salaturg vähenes 14,9%-lt 14,5%-le, aktsiisikahju (aktsiisimäärade tõusu tõttu) kasvas 0,9 mln euro võrra. Salasigarettidevastane võitlus on seatud prioriteediks, kuna sigarettidel on kõige suurem osakaal salaturu aktsiisikaupadest, seetõttu on ka maksukahju kõige suurem. Maksu- ja Tolliamet hindas 2014. aasta ebaseadusliku sigarettituru mahuks 287,4 mln sigaretti. Juhuvalliku kontrollidega selgus, et 2015. aastal tõid Venemaalt sisenejad ebaseaduslikult u 4,2 mln sigaretti (2014. aastal 10,4 mln). Seaduslik sigarettiturg jäi 2014. aastaga võrreldes samaks (+0,1%).

2015. aastal sigarettide salaturg vähenes 14,5%lt 11,7%le. Ebaseadusliku sigarettituru hinnanguline maht on 228,7 mln sigaretti (vähenemine 59 mln sigaretti eelmise aastaga võrreldes). Aktsiisikahju tekitati 20,6 mln eurot. 2015. aastal avastati 1209 avastuse käigus (millest 61 juhtumit avastas Politsei- ja Piirivalveamet) u 16,7 mln salasigaretti (millest u 2 mln avastas Politsei- ja Piirivalveamet) ja 1034 kg huuletubakat (Maksu- ja Tolliameti avastused). 28% sigarettidest avastati sisseveol Venemaalt (sellest omakorda 45% Politsei- ja Piirivalveameti hallataval maismaa- või merepiiril) ja 7% sisseveol Lätist. 3% juhtumitest avastati Tallinna reisisadamas ja 62% sisemaal. Põhihoht on Lätist mahtkaubavagunitega Venemaalt või Lätist ning üle maismaa- ja merepiiri saabuval ebaseaduslikud sigaretid. Transiidiks kasutatakse ka Eesti sadamaid. 2015. aastal avastatud kogusest 18% oli Vene maksumärkidega ning 20% Valgevene maksumärkidega (2014. aastal vastavalt 21% ja 48%). 56% sigarettidest olid maksumärkideta, 83% neist avastati Paldiskis Rootsi suunduvast veokist. **2016.** aastal legaalne turg vähenes -0,8% (-13 mln tk). Salasigarette avastati 2016 a. kokku 14 mln tk, sellest MTA 11,5 mln. Pooled olid Valgevene päritoluga. Idapiiril peeti kinni 70% (9,7 mln) 2016 a. avastatud sigarettidest, 5 mln ühest raudteeveeremist. Pärast snus grupeeringu paljastamist on kasvanud muude tubakatoodete avastamiste juhtumite arv, n.ö. omatarbeks toojad. Kui 2015 oli 9 avastust (1034 kg) siis 2016. 91 juhtumit, 65 kg.

Kütuse salaturg

2015. aasta kütuse salaturul domineeris mootorikütuse mitteaktsiisikaubana või raske kütteõlina deklareerimine (2015. aastal 6 juhtumit, maksukahju 65 000 eurot). Idapiiril kasutatakse kütuse veoks 1500-liitrite paakidega veokeid. 2015. aastal avastati aktsiisikauba piirmäära ületav kogus 62 juhul koguses 41 000 liitrit, maksukahju 16 000 eurot (2014. aastal 44 juhtumit koguses 26 000 liitrit, maksukahju 10 000 eurot).

2016. aasta kütuse salaturul domineeris jätkuvalt mootorikütuse mitteaktsiisikaubana või raske kütteõlina deklareerimine (maksukahju 131 tuh eurot). Idapiiril kasutatakse kütuse veoks 1500-liitrite paakidega veokeid. 2016. aastal avastati 2180 juhtumit koguses 96 tuh liitrit, maksukahju 51,6 tuh eurot.

Relvade salakaubavedu

2015. aastal relvade ja laskemoona salakaubaveol domineerisid eraisikute sisseveetavad, tsiviilkäibes keelatud külmrelvad (kasteedid, elektrišokirelvad, teleskoopnuiad). Sellised esemed jõuavad Eestisse peamiselt Venemaalt, enamasti maismaapiiripunktide kaudu. Samuti veetakse selliseid esemeid ka Eestist välja, peamiselt Tallinna sadama kaudu Soome suunduvate reisijatega. Seoses relvade ja laskemoonaga tuvastas Maksu- ja Tolliamet 2015. aastal Luhamaa, Koidula ja Narva piiripunktides kokku 204 juhtumit. Enamik juhtumitest oli seotud eespool mainitud külmrelvadega. Lisaks on Maksu- ja Tolliamet avastanud tsiviilkäibes keelatud külmrelvi ka sisemaal läbiviidud kontrollreidide käigus (Tallinna Merekeskuse müügikohtadest leiti kokku 238 ühikut relvi). Võrreldes varasema perioodiga on tsiviilkäibes keelatud külmrelvade tuvastamiste arv nii esemete liigituse kui ka lähte- ja sihtriikide poolest jäänud enam-vähem samaks. 2014. aastal avastati piiripunktides selliseid esemeid 243 korral.

2016. a tuvastati MTA poolt 222 relvade ja laskemoonaga seotud rikkumist (kokku 291 ühikut külmrelvi, 1725 padrunit, 27 püstolit (deklareeriti kui luba mittevajavad õhupüstolid), 8 relva osa, 3 gaasirelva, 2 püssi, 2 pneumopüstolit, üks deaktiveerimistunnustega kuulipilduja ja üks automaattulirelv (pakiautomaatide vaheline saadetise edastamine: edastati roostekahjustustega relv). Neist avastustest tehti 212 piiripunktides ja 10 sisemaal. Enim avastusi tehti järgmistes Luhamaa (128), Koidula (30) ja Narva piiripunktides (37). Võrreldes 2015. aastaga on avastuste arv jäänud enam-vähem samaks.

Strateegilise kauba salakaubavedu

2015. aastal tuvastas Maksu- ja Tolliamet strateegiliste kaupade salakaubaveo juhtumeid kuuel korral. Kaupadeks on olnud veokite ja õhusõidukite osad, öövaatlusseade, ballistilised kaitseplaadid ja sõjaliseks kasutamiseks mõeldud tulirelvad. Võrreldes 2014. aastaga on strateegilise kauba avastamiste arv vähenenud (2014. aastal 209 juhtumit). See on aga eelkõige tingitud asjaolust, et alates 2015. aastast käsitleb Maksu- ja Tolliamet elektrišokirelvade ja teleskoopnuiade avastusi rikkumistena relvaseaduse, mitte strateegiliste kaupade seaduse tähenduses. Avastusi, mis olid 2015. aasta mõistes seotud strateegiliste kaupadega, oli 2014. aastal üheksa.

2016. a MTA avastas kokku 4 rikkumist seoses strateegiliste kaupadega. Kõik rikkumised olid seotud sisseveetavate kaupadega. Luhamaa tollipunktis avastati helikopteri MI8 tiiviku labad ja öövaatlusseade; Narva tollipunktis avastati deaktiveerimistunnustega kuulipilduja, mis polnud deaktiveeritud nõuetekohaselt ja legaalse kontrolli talitus avastas sõjaliseks kasutamiseks mõeldud helikopteri rootori. Võrreldes eelmise aastaga on samuti avastuste arv enam-vähem sama.

Programmi eesmärk ja mõõdikud

Tabel 1. Programmi mõõdikud

	2014	2015 (tegelik)	2016 (tegelik)	2017	2018	2019	2020	Allikas
Rahulduslikult piirivalve tööga ebaseaduslikult sisenejad on tuvastatud ja tagasi saadetud.	89,5%	kasvab (89,5%)	kasvab (87,5%)	kasvab	kasvab	kasvab	85%	PPA
Eesti idapiiri kaetus elektroonilise ja tehnilise valvega	60%	kasvab (54%)	kasvab (54%)	kasvab	kasvab	100%	tase säilib	PPA
Ebaseaduslikult sisse- ja läbirändelt tuvastatud isikute arv ³	267	< 300 (552)	< 300 (520)	< 300	< 300	< 300	< 300	PPA

Kokkuvõtlik hinnang programmi täitmisele 2016. aastal

2016. aasta olulisimad suundumused, programmi eesmärkide saavutamine

Schengeni alale on väga lühikese ajaga saabunud ja ilmselt saabub veel sadu tuhandeid ebaseaduslikke sisserändajaid. See ilmestab, kuidas ühe liikmesriigi välispiiri valvest sõltub kogu vaba liikumise ala julgeolek ja liikmesriikide turvalisus. Tõhusama piirihalduse programmi tegevuste plaanimisel on arvestatud, et on vaja olla valmis selleks, et rändesurve suund lõunast põhja võib muutuda ja olla idast läände. Seetõttu on Eestil oluline vastutus tagada Schengeni vaba liikumise ala turvalisus.

Programmi mõõdikutega seatud eesmärkide täitmisest võib esile tuua järgmised suundumused.

Piirivalve tööga kokku puutunud inimeste rahulolu on piiriületuse korralduse ja kiirusega väga suur. 2015. aastal oli see 90% ja 2016. aastal 88%. Piirikontrolli eesmärk on Schengeni nõuetele vastava kontrolli tegemine, et kindlustada kogu Schengeni ala turvalisus, mistõttu on oluline, et kontrollitoimingud ja piiripunktide taristu toetaks nii majanduskasvu tagavate kaupade kui ka isikute sujuvat piiriületust.

Eesti idapiiri kaetus elektroonilise ja tehnilise valvega on jäänud samale tasemele. 2015. aastal sai Piusa kordonis mitu korda äikesetabamuse seiresüsteemi osa, mis katab 3,8 km pikkust piirilõiku. Süsteemi parandamisega on järjest tegeletud, kuid varasemat 60% kaetust pole täidetud. Peamine põhjus on ressursinappus, kuid kuna tegemist on olulise näitajaga, mis aitab tagada, et välispiiri on valvatud ja kaitstud, sh tõkestatud ka salakaubavedu ja riiki ebaseaduslikud sisenejad, on vaja parandus- ja arendustöödega jätkata. 2016. aastal tehti idapiiri valmishitamise raames mitmesuguseid ettevalmistustöid (maade võõrandamine, projekteerimine, infosüsteemi arendamine jne), et suurendada tehnilise seire- ja valvesüsteemide osakaalu riigipiiri valvamisel.

³ Mõõdikut kajastatakse ainult programmi dokumendis, kuna antud mõõdik ei ole nimetatud „Siseturvalisuse arengukava 2015–2020“ alaeesmärgi mõõdikuna, kuid programmi eesmärgi saavutamise hindamisel on asjakohane.

Ebaseaduslikult sisse ja läbirändelt tuvastatud isikute arv on jäänud eelmise aastaga samale tasemele. 2015. aastal oli see 552 ja 2016. aastal 550. Oodatavast tasemest on see küll suurem, kuid see tuleneb ka kontrollide arvu suurendamisest.

Ülevaade meetmete ja tegevuste elluviimisest

2016. aastal **jätksid idapiiri ehitamisega kaasnevad tegevused** (maade võõrandamine, projekteerimine, riigipiiri tähistamine, infosüsteemi KILP arendamine jne). Politsei- ja Piirivalveametile anti üle 7 piirilõigu projektid (kokku 11 lõiku), mis sisaldavad taristu ning tehnilise seire- ja valvesüsteemi osa u 80 km ulatuses projekteeritavast piirilõigust, mille kogupikkus on 135,6 km. Samuti alustati katselõigu rajamist piirile u 1,7 km ulatuses. Eesmärk on kontrollida projekteerimistegevuse kvaliteeti enne hangetega alustamist.

2016. aastal **valmis Piusa kordonihoone**, millega piirivalvurid said selles piirkonnas tänapäevased olme- ja töötingimused.

Programmi tegevused selle eesmärkide täitmiseks on olnud plaanipärased ja programmi mõõdikute 2015. aastaks seatud sihttasemete saavutamisel ei olnud tegelikkuses suuri kõrvalekaldeid, mille tõttu oleks olnud vaja programmi meetmeid muuta.

2018.–2020. aasta olulisimad ülesanded

Programmi olulisemaks arendustegevuseks on jätkuvalt idapiiri valmishitamine. Aastatel 2018–2019 ehitatakse maismaapiirile piiririba põhitaristu ja Narva jõe äärde patrullrada.

Järgmistel aastatel toimub ka seiresüsteemide ja ressursside haldamise infosüsteemi arendamine ning kasutusele võtmine.

Piirikontrolli kvaliteedi suurendamiseks ning piiriületuse sujuvuse tagamiseks soetatakse kaasaegsed dokumendilugejad ning võetakse kasutusele uued automaatsed piirikontrolliväravad.

Meetmete rahastamises tehtud muudatused ja peamised kitsaskohad

2017. aastal on piiriprojektiga seonduvate tegevuste raames planeeritud kasutada kokku 22 151 357 eurot. Piiriprojekti 2016. aasta eelarvest suunati investeeringutest 15,9 miljonit eurot ja majandamiskuludest 0,1 miljonit eurot Vabariigi Valitsuse reservi piiriprojekti 2018. aasta kulude katteks. Põhjuseks oli piiriprojekti tegevuskava täpsustumine ning osa tegevuste ja väljamaksete edasilükkumine.

Meede 1: Riigipiiri valvamise ja kaitsmise arendamine

Meetme eesmärk: Tagatud on Eesti Vabariigi piiri valvamine ja kaitsmine ning piisav reageerimisvõimekus Eesti ja Euroopa Liidu julgeoleku toetamiseks. Ebaseaduslike sisserändajate sisenemine ja salakaubavedu piiripunktidevahelise ala kaudu on tõkestatud.

Tabel 2. Meetme mõõdikud

	Algtase 2014	2015 (tegelik)	2016 (tegelik)	2017	2018	2019	Sihttase 2020	Allikas
Salakaubaveo juhtumite arv välispiiril	241	36 (247)	36 (261)	36	36	36	36	PPA, MTA
Lahendatud juhtumite osakaal kõikidest ebaseaduslikest piiriületustest välispiiril	puudub	puudub	84,6% (79,4%)	> 85%	> 85%	> 85%	> 85%	PPA

Olulised probleemid

Välispiiril on püsiv ebaseadusliku sisserände ja salakaubaveo surve, mille ohjeldamiseks on vaja välispiir välja ehitada ja katta võimaluse korral 100% ulatuses tehnilise valveta ja suurendada kordonite ja piiripunktide reageerimisvõimekust.

Piirihalduses puuduvad **tegevusjuhendid riigikaitse ülesannete täitmiseks**.

Merevalvekeskuse tegevuse arendamisel puudub keskpikk ja pikk arenguvaade, samuti tuleb selle töökorraldus, personal ja tehnika viia vastavusse rahvusvaheliste standarditega.

Oodatavad tulemused

Tagatud on tugi piiri väljaehitamiseks ja iga-aastaseks hoolduseks, sealhulgas tehniliste süsteemide hooldamiseks. Välispiir maismaal on välja ehitatud ja piiriveekogud on tähistatud vastavalt nõuetele. Tehniliste seirevahendite osakaal välispiiri valvamisel on 90–100% ning on piisavalt personali reageerimisvõimekuse tagamiseks.

Piiride valve vastab Schengeni õigustiku nõuetele ning toetab Eesti ja Euroopa Liidu julgeolekut.

Ebaseaduslikesse- ja läbiränne ning salakaubavedu Eestisse piiripunktidevahelise ala kaudu on tõkestatud.

Piirihalduses on selged tegevusjuhendid riigikaitse ülesannete täitmiseks.

Merevalvekeskust käsitatakse kui mereoperatsioonide juhtimis- ja kompetentsikeskust, mis on viidud vastavusse rahvusvaheliste soovitude ja parima praktikaga ning mis peab katma kogu Eesti mereala (36 260 km²) ja piiriveekogusid. Merevalvekeskuse tehniline võimekus on viidud vastavusse rahvusvaheliste soovitud standarditega. Loodud on Merevalvekeskuse arengukava, mis sisaldab lühikest, keskpikka ja pikka arenguvaadet. Loodud on alused Merevalvekeskuse tegevuste standardiseerimiseks ning Merevalvekeskusel on olemas tema tegevust reguleeriv käsiraamat. Merevalvekeskus teeb tihedat koostööd Eesti Kaitseväge ja Veeteede Ametiga.

Tegevused

	Vastutaja	Kaas- vastutaja	Aasta	Vahendid
1. Tagatakse riigipiiri valvamise võimekus.	PPA		2018– 2021	RE
1.1. Riigipiir on valvatud, kõigile piirivahejuhtumitele maismaal, merel ja piiriveekogudel on asjakohaselt reageeritud.	PPA		2018– 2020	RE
1.2. Merealadel ja piiriveekogudel on tagatud õigusrežiim ning ohutu meresõidu nõuete järgimine.	PPA		2018– 2020	RE
2. Maismaapiir ehitatakse välja (puhastatakse piiririba, ehitatakse patrullrajad ja tehniliseks valveks vajalik infrastruktuur, laevatatavatel piiriveekogudel tähistatakse ajutine kontrolljoon ja laevatee, valmistatakse ette demarkeerimine jne) ning see kaetakse tehnilise valvega.⁴	SiM	PPA, MKM, VäM, KeM, RaM	2018– 2020	RE, lisavajadused A, D
2.1. Jätkatakse maismaapiiri taristu ja tehnilise valvevõimekuse väljaehitamist, kommunikatsioonide ja juhtimiskeskuste väljaarendamist, seiresüsteemide haldamise tarkvara arendamist ning jõepiiri tehnilise seire- ja valvesüsteemide väljaehitamist.	SIM	PPA, SMIT	2018– 2020	Lisavajadused A ja D; välisvahendid: osaliselt ISF
2.2. Ehitatakse välja maismaapiir.	PPA		2019	RE, lisavajadus A; välisvahendid: osaliselt ISF
3. Tagatakse riigipiiri valvamiseks vajalike vahendite (sh seire-, valve- ja sidetehnika, sõidukid, isiku- ja erivarustus, relvastus, IT ja sidesüsteemid) elukaarel põhinev hooldus ja uuendamine ning riigipiiri taristu hooldus.	SiM	RaM, PPA, SMIT	2018– 2020	RE, lisavajadused B ja C
3.1. Töötatakse välja piirihalduse tehniliste valveseadmete elukaarel põhinev uuendamise kava.	SiM	PPA	2020	RE
4. Arendatakse maismaa- ja merepiiri valvamise metoodikat, seiresüsteeme, sealhulgas mereseiret, ning nende valvamiseks vajalikke tehnilisi vahendeid ja varustust (uued tehnoloogiad, nt UAV, transpordivahendid, isikubarustus, erivahendid jne). Siseministeerium (koostöös Politsei- ja Piirivalveametiga)	SiM	PPA, SMIT, HäK, PÄA, MKM (VA), KaM (Eesti Kaitse- vägi)	2018– 2020	RE; lisavajadus E; osaliselt ISF

Seosed

⁴ 2014. aastal loodi Vabariigi Valitsuse 26. septembri korralduse alusel siseministri käskkirjaga tööühm Eesti Vabariigi ja Venemaa Föderatsiooni vahelise ajutise kontrolljoone korrastamisega seonduvate ülesannete täitmiseks.

panustab järjepidevalt sellesse, et viia Merevalvekeskuse tehniline võimekus rahvusvaheliste soovitudestega vastavusse.						
4.1. Tehakse ettevalmistusi mereseiresüsteemi radarite võimekuse suurendamiseks.	PPA	SMIT	2018–2020		RE	„Eesti merendus poliitika 2012–2020“ ⁴
4.2. Analüüsitakse mereseire võimekuse arendamist ja seda toetava taristu rajamist.	SiM	PPA, KaM (Eesti Kaitseväge)	2018–2020		RE	
4.3. Merepäästekutsete tõhusamaks haldamiseks viiakse Merevalvekeskus Tallinna Häirekeskuse tööruumidesse aadressiga Osmussaare tee 2, Tallinn.	SiM	PPA, SMIT, HÄK, PÄA, riigi-struktuurid	2018		RE	
4.4. Vahetatakse välja Politsei- ja Piirivalveameti patrull-lennuk.	SiM	PPA	2020		Lisavajadus E	

Meede 2: Piirikontrolli arendamine

Meetme eesmärk: Piirikontrolli on arendatud ning tagatud on sujuv, hästi juhitud, reisijasõbralik piiriületus. Tõkestatud on ebaseaduslike sisserändajate sisenemine ja salakaubavedu piiripunktide kaudu.

Tabel 3. Meetme mõõdikud

	Algtase 2014	2015 (tegelik)	2016 (tegelik)	2017	2018	2019	Sihttase 2020	Allikas
Automaatse piirikontrolli (ABC väravaid) läbinud inimeste osakaal kõikidest ABC väravate kasutamise õigust omavatest isikutest.	-	4,2%	kasvab (3%)	kasvab	kasvab	kasvab	15%	PPA

Olulised probleemid

Suureneva piiriliiklusega toimetulek eeldab investeerimist piiripunktide infrastruktuuri ja personali, uute tehnoloogiate arendamist ja kasutuselevõttu, infosüsteemide, kontrolltehnikate ja protseduuride arendamist.

Oodatavad tulemused

Piirikontroll vastab Schengeni õigustiku nõuetele ning toetab Eesti ja Euroopa Liidu julgeolekut.

Eesti poole piiri- ja tollikontroll ei piira piiripunktide läbilaskevõimet. Piiriületajad on rahul hästi juhitud, sujuva ning reisijasõbraliku piiriületusega.

Ebaseaduslike sisserändajate sisenemine ning salakaubavedu Eestisse piiripunktide kaudu on tõkestatud.

Tollikontrolli uus infosüsteem (TTMS) on rakendatud.

Tegevused

	Vastutaja	Kaas- vastutaja	Aasta	Vahendid	Seosed
1. Tagatakse piirikontrolli võimekus.	PPA		2018– 2021	RE	
1.1. Isikute ja sõidukite piiriületustingimustele vastavus on kontrollitud.	PPA		2018– 2020	RE	
1.2. Ebaseaduslikud riiki sisenemised on piiripunktis tõkestatud.	PPA		2018– 2020	RE	
2. Arendatakse piiripunktide infrastruktuuri ning piiri- ja tollikontrolli meetodikat ning uuendatakse tehnoloogiat, täiendatakse varustust vastavalt prognoositavatele piiriületusvoogudele, et tagada kiire ja kvaliteetne piirikontroll (ABC-värvade laialdasem kasutamine, EES-i rakendamine).	SiM	PPA, SMIT, RaM (EMTA), MKM	2018– 2020	Välisvahendid: osaliselt ISF	„Eesti riikliku turismi-arengukava 2014–2020“ ⁱⁱ
2.1. Sisejulgeolekufondi toel hangitakse ABC-värvad.	SiM	PPA SMIT	2018	Välisvahendid: osaliselt ISF	
3. Tagatakse piirikontrolliks vajalike vahendite (sh piirikontrolli tehnika, sõidukid, isiku- ja erivarustus, relvastus, IT ja sidesüsteemid) elukaarel põhinev hooldus ja uuendamine ning piiripunktide taristu hooldus.	SiM	RaM, PPA, SMIT	2018– 2020	RE, Välisvahendid: osaliselt ISF	
4. Parandatakse riigi, ettevõtete ja õppeasutuste koostööd uute tehnoloogiate arendamisel, arvestades erinevate poolte vajadusi ja kasutades Euroopa Liidu rahastust.	SiM	PPA, SMIT	2016– 2020	Välisvahendid: osaliselt ISF	
4.1. Sisejulgeolekufondi toel võetakse kasutusele e-piiride paketi infosüsteemid, mille tulemusel kasvab piiriületaja rahulolu piiriületuse korraldusega.	SiM	PPA, SMIT	2018– 2020	Välisvahendid: osaliselt ISF	„Eesti 2020“ tegevuskava ⁱⁱⁱ
5. Parandatakse Euroopa Liidu ja Eesti IT piirikontrollisüsteemide koostalitlusvõimet.	SiM	PPA, SMIT	2018– 2020	RE	

5.1. Võetakse kasutusele Euroopa reisilubade infosüsteem (ETIAS).	SiM	PPA, SMIT	2020	RE
5.2. Integreeritakse Euroopa infosüsteem Entry/Exit (EES) Eesti piirikontrolli infosüsteemiga (PIKO).	SiM	PPA, SMIT	2020	RE
6. Tõkestatakse Eestisse piiripunktide kaudu toimuvat salakaubavedu.	RaM (EMTA),	SiM, PPA, MKM	2018–2020	RE

Meede 3: Piiriolukorra info haldamise, välispiiri operatiivkoostöö ja migratsioonijärelevalve arendamine

Meetme eesmärk: Vähenenud on Schengeni alale ebaseaduslikult sisenenud ja riigis ebaseaduslikult viibijate arv, piiriülene kuritegevus on tõkestatud (välismaalaste ebaseaduslik üle riigipiiri toimetamine ja salakaubavedu).

Tabel 4. Meetme mõõdikud

	2014	2015 (tegelik)	2016 (tegelik)	2017	2018	2019	2020	Allikas
Seadustamis- ja lahkumis-ettekirjutuste täitmine (%)	95%	95% (86%)	95% (88%)	95%	95%	95%	95%	PPA
Välispiiril tuvastatud viisade väärkasutamiste arv	116	164 (297) ⁵	< 200 (220)	< 200	< 200	< 200	< 200	PPA

Olulised probleemid

Süütegude menetlusest saadav teave ei toeta piisavalt piirivalve, piirikontrolli ja migratsioonijärelevalve tegevuste planeerimiseks vajalikku riskianalüüsi.

Suurenenud on Eestis ebaseaduslikult viibivate välismaalaste arv, keda ei õnnestu tagasivõtmise eest vastutava kolmanda riigi koostöötahte puudumise tõttu tagasi saata.

Oodatavad tulemused

Riskianalüüsi on integreeritud kõik piiri valvamist, piirikontrolli ja migratsioonijärelevalve planeerimist toetav teave.

Eestis ebaseaduslikult viibijate arv on vähenenud.

Ebaseaduslikult riigis viibivate välismaalaste tagasisaatmine vastab Schengeni õigustiku nõuetele.

Tegevused

⁵ 2015. aasta taseme erinevus sihttasemest tuleneb peamiselt sisserände surve suurenemisest, mis pole suuresti SiM valitsemisala tegevusest sõltuv. Samuti seetõttu, et teostatakse üha rohkem kontrolle nii piiril kui siseriigis.

	Vastutaja	Kaas- vastutaja	Aasta	Vahendid	Seosed
1. Tagatakse piiriolukorra info haldamise, välispiiri operatiivkoostöö ja migratsioonijärelevalve võimekus.	PPA		2018– 2021	RE, lisavajadus F	
1.1. Järelevalve välismaalaste Eestis seadusliku viibimiseks ja töötamise üle korraldatud, ebaseadusliku viibimise ja töötamisega seotud rikkumised on tuvastatud ja lõpetatud.	PPA		2018– 2020	RE	
1.2. Isikute kinnipidamine kinnipidamiskeskuses on korraldatud.	PPA		2018– 2020	RE, lisavajadus F	
1.3. Osaletakse EL siseses ühistegevuses liikmesriikide välispiiridel ebaseadusliku sisserände tõkestamiseks liikmesriikidesse sh tagatakse eelkontrollivõimekuse tõstmine ILO-de kaudu.	PPA		2018– 2020	RE	
1.4. Välispiiri olukorrapilt on hallatud ja EUROSUR tegevused korraldatud 24/7.	PPA		2018– 2020	RE	
2. Arendatakse olukorrast ülevaate saamise ja riskianalüüsi võimekust, selle tulemusena omatakse ööpäevaringset ülevaadet Schengeni välispiiridel toimuvast (EUROSUR-i arendustes osalemine).	SiM	PPA	2018– 2020	Välisvahendid: osaliselt ISF	
3. Koostöös arendatakse Schengeni alal migratsioonijärelevalvet ja rakendatakse uusi meetmeid, sealhulgas arendatakse tõhusat eelkontrollivõimekust (sideohvitseride ILO võrgustikku panustamine, FRONTEX-i operatsioonides osalemine, koostöö Euroopa Liidu liikmesriikidega tuvastamaks väljasaadetavad, majutusteenuse kasutajate andmekogu loomine).	SiM	PPA, SMIT, MKM, RaM, Eesti Turismi- firmade Liit	2018– 2020	RE, lisavajadused G ja H	
3.1. Tehakse ettepanekud turismiseaduse muutmiseks.	SiM		2018	RE	
3.2. Luuakse majutusteenuste kasutajate andmekogu.	SiM	SMIT PPA	2018– 2020	RE	„Eesti turismi arengu kava 2014– 2020“ ^{div}
4. Tehakse viisakoostööd, sealhulgas tõhustatakse viisataotluste kooskõlastamisel koostööd välisesindustega ja arendatakse Sisejulgeolekufondi vahenditega	SiM	PPA, SMIT, VÄM	2018– 2020	Välisvahendid: osaliselt ISF	

viisataotluste kooskõlastussüsteemi.						
4.1.	Viiakse lõpule viisaeskirja ja VIS-i rakendamise arendused.	SMIT		2018–2020		
5.	Arendatakse välismaalaste tagasisaatmise süsteemi, sealhulgas rajatakse uus kinnipidamiskeskus, analüüsitakse riigi õigusabi andmist ning tõhustatakse tervishoiuteenuse ja muude teenuste kättesaadavust ning saatjata alaealiste kaitset, samuti soodustatakse VARRE tegevusi.	SiM	PPA, RaM, 3. sektori organisatsioonid	2018–2020	RE, välisvahendid: osaliselt AMIF	
5.1.	Rajatakse kinnipidamiskeskus.	SiM		2018	RE	
5.2.	Koolitatakse piire valvat personali ja tõhustatakse nende väljaõpet, sealhulgas tõhustatakse koostöös kolmanda sektori organisatsioonidega koolitussüsteemi sisse- ja väljajuhumise ja varjupaigamenetlusega seotud menetlusprotseduuride ja suunamismehhanismide väljakujundamiseks, tuvastatakse haavatavad rühmad (võimalikud inimkaubanduse ohvrid, saatjata alaealised jt) ning tagatakse toimetulek võimaliku massilise sisse- ja väljajuhumise korral.	SiM	PPA, SKA, SoM, 3. sektori organisatsioonid	2018–2020	Välisvahendid: osaliselt ISF ning AMIF	
5.3.	Toetatakse kolmandatest riikidest pärit inimkaubanduse kuriteos kannatanute tagasipöördumist (abistatakse vabatahtlikul tagasipöördumisel ning antakse vajaduse korral reintegratsioonitoetust).	SiM	PPA	2018–2020	RE	„Vägivalla ennetamise strateegia 2015–2020“ ^{4v}
5.4.	Tagatakse, et ebaseaduslikult riigis viibivate välismaalaste tagasisaatmine on tõhus ja vastab Schengeni õigustiku nõuetele.	SiM	PPA	2018–2021	RE	
6.	Sisepiiridel tagatakse piirikontrolli ajutise taaskoostamise võimekus, kaasates selleks partnereid.	SiM	PPA, JuM	2018–2020	RE	
7.	Rakendatakse Euroopa Liidu välisvahendeid piiriolukorra info haldamise, välispiiri operatiivkoostöö ja migratsioonijärelevalve tagamiseks ja arendamiseks.	PPA		2018–2020		

Rahastamiskava

Tabel 5. Programmi „Tõhusam piirihaldus“ olemasolev eelarve aastate kaupa (eurodes)

	2018	2019	2020	2021	KOKKU
Meede 1: Riigipiiri valvamise ja kaitsmise arendamine	31 937 000	27 415 000	25 974 000	26 117 000	111 443 000
Meede 2: Piirikontrolli arendamine	12 855 000	11 544 000	11 649 000	11 589 000	47 637 000
Meede 3: Piiriolukorra info haldamise, välispiiri operatiivkoostöö ja migratsioonijärelevalve arendamine	10 908 000	10 517 000	10 591 000	10 605 000	42 621 000
Vabariigi Valitsuse reserv	20 000 000	31 000 000	18 000 000	3 000 000	72 000 000
Kokku	55 700 000	49 476 000	48 214 000	48 311 000	201 701 000

Tabel kajastab riigi eelarvestrateegias aastateks 2018–2021 siseturvalisuse valdkonnale kavandatud eelarve programmi „Tõhusam piirihaldus“ osa. See ei ole aga piisav, et saavutada kõik arengukava eesmärgid. Puuduvate vahendite kohta on esitatud lisataotlused riigi eelarvestrateegia koostamise ajal.

Kuna 2018. aasta riigieelarveseadus võetakse Riigikogus vastu 2017. aasta lõpus, siis ei ole käesolevas tabelis esitatud olemasoleva eelarve numbrid lõplikud ning võivad eelarve menetlemise ajal muutuda.

STAK-i programmi toetavaid tegevusi ja ressursi kajastatakse teistes arengudokumentides täpsemalt dokumendi koostaja otsusel.

Lisa 1. Lisavajaduste taotluste nimekiri

Tabel 6. Programmi „Tõhusam piirihaldus“ lisavajaduste taotluste nimekiri

Meede 1: Riigipiiri valvamise ja kaitsmise arendamine	2018	2019	2020	2021	KOKKU
A. Eesti Vabariigi idapiiri väljaehitamine	0	0	1 476 000	1 227 000	2 703 000
B. Seiresüsteemide hoolduskulude puudujäägi katmine	418 000	418 000	418 000	418 000	1 672 000
C. Eesti-Läti riigipiiri hooldus	307 000	339 000	417 000	117 000	1 180 000
D. Välisabiprojektide riiklik kaasfinantseerimine projektile BSIEGII	10 000	11 000	0	0	21 000
E. Välisabiprojektide mitteabikõlblik omafinantseering	0	144 000	0	0	144 000
Meede 3: Piiriolukorra info haldamise, välispiiri operatiivkoostöö ja migratsiooni järelevalve arendamine					
F. Kinnipidamiskeskuses viibivate väljasaadetavate toitlustuskulude puudujäägi katmine	63 000	82 000	82 000	82 000	309 000
G. Välistoetuse omafinantseering FRONTEX alamprojektidele abikõlbmatu käibemaksu katmiseks (SAP tunnus 9S70-FRONTEX)	35 000	35 000	35 000	35 000	140 000
H. Riiklike ekspertide lähetamine Euroopa Liidu Piiri- ja Rannavalveagentuuri (Frontex) ja Euroopa Varjupaigaküsimuste Tugiameti (EASO)	46 000	44 000	44 000	44 000	178 000
Üldkulud, sealhulgas palgatõus, IKT, varade elutsükli põhine uuendamine jm.	4 181 000	5 875 000	7 488 000	9 385 000	26 929 000
Kokku	5 060 000	6 948 000	9 960 000	11 308 000	33 276 000

Lisa 2. Dokumendis kasutatud lühendid

AMIF – *Asylum, Migration and Integration Fund* (Varjupaiga-, Rände- ja Integratsioonifond)

EMTA – Eesti Maksu- ja Tolliamet

EPF – Euroopa Pagulasfond

HäK – Häirekeskus

K – kriitiline lisavajadus. Kriitilised lisavajadused on järjestatud programmide üleselt vastavalt prioriteetsusele. Need mõjutavad oluliselt “Siseturvalisuse arengukava 2015–2020“ ja „Vabariigi Valitsuse tegevusprogrammi 2015–2019“eesmärkide saavutamist.

KaM – Kaitseministeerium

KeM – Keskkonnaministeerium

MeM – Maaeluministeerium

MKM – Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium

PPA – Politsei- ja Piirivalveamet

RaM – Rahandusministeerium

RE – tegevuse elluviimiseks on vahendid olemas

RK – Riigikantselei

SiM – Siseministeerium

ISF – *Internal Security Fund* (Sisejulgeolekufond)

SMIT – Siseministeeriumi infotehnoloogia- ja arenduskeskus

VA – Veeteede Amet

VäM – Välisministeerium

Lisa 3. Viited arengudokumentidele, millega programmi tegevused on seotud

ⁱ „Eesti merenduspoliitika 2012–2020“ tegevus 5.7 „Ühtse ja jätkusuutliku seiresüsteemi arendamine“.

ⁱⁱ „Eesti riikliku turismiarengukava 2014–2020“ meetme 1.4 „Turismi arenguvõimaluste seire ja turismi ettevõtluskeskkonna arendamine“ tegevus 1.4.2.4.

ⁱⁱⁱ „Eesti 2020“ tegevuskava eesmärgi „Konkurentsivõimeline ettevõtluskeskkond“ meede 2.6 „Transpordi, IKT ja teiste riigi poolt pakutavate ettevõtlust toetava taristu ja institutsioonide viimine rahvusvahelisele tasemele“.

^{iv} „Eesti turismiarengukava 2014–2020“ alaeesmärgi „Eesti on reisisihina tuntud, hästi ligipääsetav ning Eesti turismitooted ja -teenused on rahvusvaheliselt konkurentsivõimelised“ meede 1.4 „Turismi arenguvõimaluste seire ja turismi ettevõtluskeskkonna arendamine“ (1.4.2.3).

^v Vägivalla ennetamise strateegia 2015–2020“ meede 2.2. „Vägivallaohvrite õiguskaitse parandamine“.